

İctimai Sektor üçün 7 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı

“Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyalar”

İctimai Sektor üçün 7 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı

“Asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyalar”

Mündəricat	Maddələr
Standartın məqsədi və tətbiq sahəsi	1-6
Əsas anlayışlar	7-10
Əhəmiyyətli təsir	11-16
İştirak payı metodu	17-18
İştirak payı metodunun tətbiqi	19-35
Qiymətdən düşmə zərərləri	36-39
Fərdi maliyyə hesabatları	40-41
Məlumatın açıqlanması	42-45
Qüvvəyə minmə tarixi	46-47
28№li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı ilə Müqayisə	

Standartın tətbiqi sahəsi

1. Maliyyə hesabatlarını hesablama metodu ilə hazırlayan və təqdim edən təşkilat bu Standartı asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların investor tərəfindən uçotu zamanı tətbiq etməlidir, bir şərtlə ki, asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyalar səhm kapitalında və ya kapitalın digər rəsmi struktur elementində iştirak payı ilə nəticələnsin. Lakin aşağıdakı növ təşkilatlara məxsus və "Maliyyə alətləri: Tanınma və ölçülmə" adlı 29 №-li İSMUBS-a uyğun olaraq ədalətli dəyərlə qiymətləndirilən və ədalətli dəyərdə dəyişikliklər, onların baş verdiyi dövrün mənfəət və ya zərərində tanınmalı olan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyalara bu Standart tətbiq edilmir:

(a) riskli kapitala malik olan; və ya

(b) qarşılıqlı fondlar, pay əsaslı vəkalət fondları və investisiyalar ilə bağlı sığorta fondları daxil olmaqla, analogi qurumlara;

Bu cür investisiyanı saxlayan təşkilat 43-cü maddənin (f) bəndinə uyğun açıqlama hazırlamalıdır.

2. Standartın 1-ci maddəsində qeyd edilən və yarandığı dövrün mənfəət və ya zərərində tanınan ədalətli dəyərdə baş verən dəyişikliklər də daxil olmaqla ədalətli dəyərlə qiymətləndirilən iştirak payının tanınmasına və ölçülməsinə dair təlimata "Maliyyə alətləri: Tanınma və ölçülmə" adlı İctimai Sektor üçün 29 №li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında əks olunmuşdur.

3. Hazırkı Standart asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində səhmdarların iştirak paylarının uçotu üçün baza təmin edir. Bu zaman, digər müəssisəyə yatırılan investisiya mülkiyyət payı ilə bağlı olan risk və mükafatları investora ötürür. Standart yalnız investisiya obyektinin kapitalının rəsmi struktur elementinə (və ya onun ekvivalentinə) yatırılan investisiyalara şamil edilir. Kapitalın rəsmi struktur elementi dedikdə, səhm kapitalı və ya pay kapitalın ekvivalent formaları, məsələn, mülkiyyət fondunda (trastında) vahidlər başa düşülür. Buraya həmçinin investorun iştirak payının etibarlı ölçülməsi mümkün olan kapitalın digər struktur elementləri də daxil ola bilər. Kapital struktur elementi zəif müəyyən edildikdə səhmdarın iştirak payına dair etibarlı qiymətləndirmələrin əldə edilməsi qeyri-mümkün ola bilər.

4. İctimai sektora məxsus müəssisələr tərəfindən həyata keçirilən bəzi vəsait qoyuluşları "investisiya" hesab edilsə də, onlar iştirak payının yaranmasına səbəb olmaya bilər. Məsələn, ictimai sektor təşkilatı xeyriyyə cəmiyyəti tərəfindən özəlləşdirilmiş və fəaliyyət göstərən xəstəxananın inkişafına əsaslı investisiya qoya bilər. Belə paylar xaraktercə qeyri-birja sayıldığı halda, onlar ictimai sektor təşkilatına xəstəxananın fəaliyyətində iştirak etməyə icazə verir və xeyriyyə cəmiyyəti ictimai sektor təşkilatının ictimai pul vəsaitlərini istifadə etməsinə cavabdehdir. Lakin ictimai sektor təşkilatı

tərəfindən qoyulan paylar şirkətdə iştirak payı yaratmır, eləcə də xeyriyyə cəmiyyəti alternativ maliyyələşmə mənbəyi axtara və bunun vasitəsilə xəstəxananın fəaliyyətində ictimai sektor təşkilatın iştirakının qarşısını ala bilər. Buna görə də, ictimai sektor təşkilatı nə riskə məruz qalır, nə də iştirak payına aid olan mükafat əldə edir.

5. Bu Standart Kommersiya Təşkilatlarından başqa, bütün ictimai sektor təşkilatlarına tətbiq edilir.
6. İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına Ön sözdə Dövlət Kommersiya Təşkilatlarına (DKT-lər) MUBS şurası tərəfindən hazırlanmış MHBS-nin tətbiq edildiyi göstərilir. DKT-lər "Maliyyə Hesabatlarının Təqdimatı" adlı İctimai Sektor üçün 1 Növlü Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarında təsvir edilmişdir.

Əsas Anlayışlar

7. Bu Standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənalara ifadə edilir:

Asılı təsərrüfat cəmiyyəti. ortaqlıq kimi səhmdar cəmiyyəti olmayan təşkilatlar daxil olmaqla, investordan əhəmiyyətli təsirə malik olduğu, lakin onun nə nəzarət edilən, nə də birgə fəaliyyətdə payı olmayan təşkilatdır.

İştirak payı metodu investisiyanın əvvəlcə ilkin dəyəri ilə tanındığı və daha sonra investordan investisiya obyektinin xalis aktivlərindəki/kapitalındakı payında sonrakı dəyişikliklər üzrə düzəlişlər edildiyi mühasibat uçotu metodudur. Investordan maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatında investordan investisiya obyektinin mənfəət və ya zərərindəki payı əks etdirilir.

Əhəmiyyətli təsir (bu Standartın məqsədinə uyğun olaraq) investisiya obyektinin maliyyə və cari siyasəti ilə bağlı qərarların verilməsində iştirak etmək səlahiyyətidir, lakin həmin siyasətlər üzərində nəzarəti və ya birgə nəzarəti təmin etmir.

1. İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurası tərəfindən hazırlanan İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına Girişdə bildirilir ki, Dövlət Kommersiya Təşkilatları (DKT) MUBSŞ tərəfindən verilmiş BMHS-ni tətbiq edir. DKT-in mahiyyəti "Maliyyə Hesabatlarının Təqdim Edilməsi" adlı 1 Növlü MUBS-da, açıqlanır.

8. Nəzarət edilən təşkilata, asılı təsərrüfat cəmiyyətinə, və ya birgə müəssisədə iştirak payına malik olmayan təşkilatın maliyyə hesabatları fərdi maliyyə hesabatları hesab edilmir.

9. Fərdi maliyyə hesabatları (a) birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarına, (b) investisiyaların iştirak payı metodundan istifadə etməklə uçota alındığı maliyyə hesabatlarına, və (c) birgə müəssisədə sahibkarın iştirak paylarının mütənasib şəkildə

konsolidə edildiyi maliyyə hesabatlarıdır. Fərdi maliyyə hesabatları bu maliyyə hesabatlarına əlavə edilə və edilməyə bilər və ya onları müşayiət edə və ya etməyə bilər.

10. (a) "Birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) və fərdi maliyyə hesabatları" adlı İctimai Sektor üçün 6 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının 16-cı maddəsinə uyğun olaraq birləşdirilmədən (konsolidə edilmədən), (b) "Birgə müəssisələrdə iştirak payları" adlı İctimai Sektor üçün 8 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının 3-cü maddəsinə uyğun olaraq mütənasib konsolidasiyanın tətbiq edilməsindən və ya (c) bu Standartın 18-ci maddəsinin (c) bəndinə uyğun olaraq iştirak payı metodunun tətbiq edilməsindən azad olunan təşkilatlar fərdi maliyyə hesabatlarını özlərinin yeganə maliyyə hesabatları kimi təqdim edə bilərlər.

Əhəmiyyətli təsir

11. İnvestorun investisiya obyektı üzərində əhəmiyyətli təsərə malik olub-olmaması investor ilə investisiya obyektı arasında olan münasibətlərin xarakteri və bu Standartın əhəmiyyətli təsir anlayışı nəzərə alınmaqla, mülahizələr əsasında müəyyən edilir. Bu Standart yalnız təşkilatın iştirak payına malik olduğu asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində tətbiq edilir.

12. İnvestorun əhəmiyyətli təsərə malik olması, adətən, aşağıdakılardan birinin və ya bir neçəsinin mövcud olması ilə təsdiq olunur:

- (a) investisiya obyektinin direktorlar şurası və ya analoji idarəetmə orqanında nümayəndəlik;
- (b) siyasətin həyata keçirilməsi prosesində, o cümlədən dividend və ya digər bölüşdürmələr üzrə qərarların qəbul edilməsində iştirak etmək;
- (c) investor və investisiya obyektı arasında iri həcmli əməliyyatlar;
- (d) idarəetmə heyətinin qarşılıqlı mübadiləsi; və ya
- (e) vacib texniki məlumatların təqdim olunması.

13. İnvestorun iştirak payı səhm formasındadırsa və o birbaşa və ya dolay yolla (nəzarət edilən müəssisə vasitəsilə) investisiya obyektı üzrə 20% və daha çox səsvermə hüququna malikdirsə, o zaman, investorun əhəmiyyətli təsərə malik olduğu hesab edilir (əgər bunun əksini aydın şəkildə nümayiş etdirmək mümkün deyildirsə). Əksinə olaraq, investor birbaşa və ya dolay (nəzarət edilən müəssisə vasitəsilə) olaraq investisiya obyektı üzrə 20%-dən az səsvermə hüququna malikdirsə, o zaman, onun əhəmiyyətli təsərə malik olmadığı hesab edilir (əgər bu cür təsiri aydın şəkildə nümayiş etdirmək mümkün deyildirsə). Digər investorun iştirak payının əksəriyyətinə və ya əhəmiyyətli hissəsinə malik olması, investorun əhəmiyyətli təsirinin mövcudluğuna mane olmur.

14. Təşkilat (a) səhm üzrə warrant, (b) səhmlərin alışı üzrə opsiya, (c) adi səhmlərə çevrilə bilən borc və ya kapital alətləri, yaxud (d) icra olunduğu yaxud konvertasiya edildiyi təqdirdə, ona digər müəssisənin maliyyə və əməliyyat siyasəti üzərində əlavə səsvermə hüququ vermək və ya digər tərəfin səsvermə hüququnu azaltmaq potensialı olan digər oxşar alətlərə (yəni, potensial səsvermə hüquqları) malik ola bilər. Digər təşkilatlar tərəfindən saxlanılan potensial səsvermə hüquqları da daxil olmaqla, yalnız hal-hazırda həyata keçirilə bilən və ya konvertasiya oluna bilən potensial səsvermə hüquqlarının mövcudluğu və nəticələri təşkilatın əhəmiyyətli təsirinin olub-olmadığı qiymətləndirilərkən nəzərə alınır. Məsələn, potensial səsvermə hüquqlarının gələcəkdə müəyyən tarixə qədər və yaxud gələcək hadisənin baş verməsinə qədər həyata keçirilməsi və ya konvertasiyası mümkün deyilsə, bu zaman onlar həyata keçirilə bilən və ya konvertasiya oluna bilən hesab olunmur.

15. Potensial səsvermə hüquqlarının əhəmiyyətli təsirin yaranmasına səbəb olub-olmamasını qiymətləndirilərkən, təşkilat rəhbərliyin potensial səsvermə hüquqlarını yerinə yetirmək və ya çevirmək niyyəti və maliyyə imkanları istisna olmaqla, potensial səsvermə hüquqlarına təsir göstərən bütün faktları və halları (o cümlədən potensial səsvermə hüquqlarının həyata keçirilməsi şərtləri və ayrılıqda və ya birlikdə nəzərdən keçirilmiş hər hansı digər müqavilə şərtlərini) nəzərdən keçirir.

16. Təşkilat investisiya obyektinin maliyyə və əməliyyat siyasəti ilə bağlı qərarların verilməsində iştirak etmək səlahiyyətini itirdikdə həmin obyekt üzərində əhəmiyyətli təsirini itirir. Əhəmiyyətli təsir mütləq və ya nisbi sahiblik səviyyələrində dəyişiklik baş verdikdə və ya bu dəyişiklik baş vermədən itirilə bilər. Bu, məsələn, asılı təsərrüfat cəmiyyəti hər hansı dövlət, məhkəmə, inzibati və ya tənzimləyici orqanın nəzarəti altına düşdükdə baş verə bilər. Bu həmçinin məcburi razılaşma nəticəsində baş verə bilər.

İştirak payı metodu

17. İştirak payı metoduna əsasən, asılı təsərrüfat cəmiyyətinə qoyulmuş investisiya əvvəlcə ilkin dəyəri ilə tanınır və investisiya obyektinin alış tarixindən sonra əldə etdiyi mənfəət və ya zərərində investorun payını tanımaq üçün investisiyanın balans dəyəri artırılır və ya azaldılır. İndirən investisiya obyektinin mənfəət və ya zərərindəki payı investorun mənfəət və ya zərərində tanınır. İndirən investisiya obyektindən əldə olunan bölüşdürmələr investisiyanın balans dəyərini azaldır. Balans dəyərinə düzəlişlər, həmçinin investisiya obyektinin kapitalında baş vermiş dəyişikliklərdən irəli gələn və investisiya obyektinin mənfəət və ya zərərində hələ tanınmayan məbləğlərin investorun investisiya obyektindəki mütənasib iştirak payına təsirini əks etdirmək üçün tələb oluna bilər. Bu dəyişikliklərə torpaq, tikili və avadanlıqların yenidən qiymətləndirilməsindən və xarici məzənnə fərqlərindən yaranan dəyişikliklər aiddir. İndirən bu dəyişikliklərdəki payı investorun xalis aktivlərində/kapitalında birbaşa tanınır.

18. Potensial səsvermə hüquqları mövcud olduğu hallarda investurun investisiya obyektinin mənfəət və ya zərərindəki və investisiya obyektinin xalis aktivlərində/kapitalında baş verən dəyişikliklərdəki payı hesabat tarixinə mövcud mülkiyyət maraqları əsasında müəyyən edilir və potensial səsvermə hüquqlarının mümkün yerinə yetirilməsini və ya konvertasiyasını əks etdirmir.

İştirak payı metodunun tətbiqi

19. Asılı təsərrüfat cəmiyyətinə investisiyalar aşağıdakı hallar istisna olmaqla, iştirak payı metoduna əsasən uçota alınmalıdır:

- (a) İnvestisiyanın yalnız əldə edilməsindən sonrakı 12 ay müddətində xaric edilməsi məqsədilə alınmasına və saxlanılmasına, eləcə də rəhbərliyin fəal şəkildə alıcı axtarmasına dair sübut olduqda;
- (b) özünün asılı təsərrüfat cəmiyyətinə investisiya qoymuş nəzarət edən təşkilatın birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim etməməsinə yol verilməsi haqqında İctimai Sektor üçün 6 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının 12-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş istisna tətbiq olunduqda; və ya
- (c) Aşağıdakı şərtlərin hər biri mövcud olduqda:

(i) İncəsənət:

- özü digər təşkilatın tam nəzarətində olan təşkilatdırsa və iştirak payı metodu əsasında hazırlanan maliyyə hesabatlarının istifadəçiləri böyük ehtimal ilə mövcud deyildirsə və ya onların məlumata olan ehtiyacları nəzarət edən təşkilatın birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatları vasitəsilə ödənilirsə; və ya

- digər təşkilatın qismən nəzarətində olan təşkilatdırsa və onun digər mülkiyyətçiləri, o cümlədən səsvermə hüququna malik olmayan mülkiyyətçiləri investurun iştirak payı metodunu təqdim etmədiyindən xəbərdardır və buna etiraz etmirlərsə;

(ii) investurun borc və ya kapital alətləri açıq bazarda dövriyyədə deyilsə (yerli və ya xarici fond birjası, ya birjadan kənar bazar, yerli və regional bazarlar daxil olmaqla);

(iii) hər hansı alətlər sinfinin açıq bazara buraxılması məqsədilə investurun maliyyə hesabatları qiymətli kağızlar üzrə komissiya və ya digər tənzimləyici təşkilata nə təqdim olunmuş, nə də təqdim olunma prosesindədirsə; və

(iv) investurun hər hansı əsas və ya aralıq nəzarət edən təşkilatı açıq istifadə edilməsi üçün mümkün olan İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun olan birləşdirilmiş (konsolidə edilmiş) maliyyə hesabatlarını təqdim edirsə.

20. 19-cu maddənin (b) bəndində təsvir olunan investisiyalar İctimai Sektor üçün 29 Nöli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq ticarət üçün saxlanılan kimi təsnif edilməli və uçota alınmalıdır.

21. Əvvəllər İctimai Sektor üçün 29 Nöli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq uçota alınan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiya 12 ay ərzində satılmadıqda, o, alış tarixindən başlayaraq pay iştirakı metodundan istifadə etməklə uçota alınmalıdır. Alış tarixindən sonrakı dövrlər üçün maliyyə hesabatları yenidən hazırlanmalıdır.

22. İstisna hallarda, təşkilat 19(a) maddəsində təsvir olunan asılı təsərrüfat cəmiyyəti üçün alıcı tapa bilməsinə baxmayaraq, tənzimləyici və ya digər səlahiyyətli qurumlar ilə razılaşdırmanın başa çatdırılmaması səbəbindən alqı-satqı 12 ay ərzində başa çatmamış ola bilər. Əgər (a) hesabat tarixində satış prosesi hələ davam edirsə, və (b) bunun hesabat tarixindən dərhal sonra bitəcəyinə şübhə yoxdursa, təşkilatdan bu cür asılı təsərrüfat cəmiyyətinə investisiya qoyuluşu üçün iştirak payı metodunu tətbiq etmək tələb olunmur.

23. Əldə olunan bölüşdürmələrin asılı təsərrüfat cəmiyyətinin fəaliyyət nəticələri ilə əlaqəsi kiçik ola biləcəyi səbəbindən, onlar əsasında gəlirin tanınması investorun asılı təsərrüfat cəmiyyətinə investisiya qoyuluşundan əldə etdiyi gəlirin qiymətləndirilməsi üçün uyğun olmaya bilər. Bundan başqa, asılı təsərrüfat cəmiyyətinin mənfəət yönümlü məqsədləri olmadıqda, investisiya fəaliyyəti məhsulun dəyəri və göstərilmiş xidmətlərin həcmi kimi amillər vasitəsilə müəyyən edilməlidir. Investorun asılı təsərrüfat cəmiyyəti üzərində əhəmiyyətli təsiri olduğu üçün, onun, asılı təsərrüfat cəmiyyətinin fəaliyyəti nəticələrində və bundan irəli gələn investisiya ilə əlaqədar daxilolmalarda marağı olur. Investor bu marağı, bu cür asılı təsərrüfat cəmiyyətinin mənfəət və ya zərərində payını daxil edəcək şəkildə öz maliyyə hesabatlarının tətbiq sahəsini genişləndirməklə uçota alır. Nəticədə, iştirak payı metodunun tətbiqi investorun xalis aktivləri/kapitalı və mənfəət və ya zərəri haqqında daha ətraflı hesabatın təqdim edilməsini təmin edir.

Təşkilat asılı təsərrüfat cəmiyyəti üzərində əhəmiyyətli təsirə artıq malik olmadığı tarixdən iştirak payı metodundan istifadəni dayandırmalı və bu tarixdən əgər asılı təsərrüfat cəmiyyəti 8 Nö-li İSMUBS-da müəyyən edildiyi kimi törəmə və ya birgə müəssisəyə çevrilməmişdirsə, həmin tarixdən investisiya qoyuluşunu 29 Nö-li İSMUBS-a uyğun olaraq uçota almalıdır.

24. İntestisiya qoyuluşu artıq asılı təsərrüfat cəmiyyəti sayılmadığı tarixdə investisiyanın mövcud balans dəyəri, sonra investisiyanın, İctimai Sektor üçün 29 Nöli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq maliyyə aktivi kimi tanınması zamanı aparılan ilkin qiymətləndirilmədə onun ilkin dəyəri kimi qəbul edilməlidir.

25. İştirak payı metodunun tətbiqinə uyğun olan bir çox prosedurlar İctimai Sektor üçün 6 Nöli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında təsvir olunan birləşdirilmə prosedurlarına

oxşayır. Bundan başqa, nəzarət edilən təşkilatın əldə olunmasının uçotunda istifadə olunan prosedurların əsasını təşkil edən məlumatlar asılı təsərrüfat cəmiyyətinə investisiya qoyuluşunun əldə edilməsinin uçotunda qəbul olunur.

26. İqtisadi qurumun asılı təsərrüfat cəmiyyətində olan payı, nəzarət edən təşkilat və onun nəzarət edilən təşkilatlarının həmin asılı təsərrüfat cəmiyyətində paylarının cəminə bərabərdir. İqtisadi qurumun digər asılı təsərrüfat cəmiyyətlərində və birgə müəssisələrdəki paylar bu məqsəd üçün nəzərə alınmır. Asılı təsərrüfat cəmiyyəti, öz növbəsində, törəmə müəssisələrinə, asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə və ya birgə müəssisələrə malik olduqda, iştirak payı metodunun tətbiqi zamanı nəzərə alınan mənfəət və ya zərərlər və xalis aktivlər vahid uçot siyasətinin (bax: 32 və 33-cü maddələr) tətbiqi üçün lazım olan hər hansı düzəlişlər edildikdən sonra asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə hesabatlarında tanınan məbləğlərdir (asılı təsərrüfat cəmiyyətinin öz asılı və birgə təsərrüfat cəmiyyətlərinin mənfəət və ya zərərlərində və xalis aktivlərində payı daxil olmaqla).

27. Asılı təsərrüfat cəmiyyəti və investor (o cümlədən onun konsolidə edilmiş nəzarət edilən təşkilatları) arasında "aşağıdan yuxarı" və "yuxarıdan aşağı" əməliyyatlardan yaranan mənfəət və zərərlər investorun maliyyə hesabatlarında yalnız əlaqəli olmayan investorların asılı təsərrüfat cəmiyyətindəki payları məbləğində tanınır. "Aşağıdan yuxarı" əməliyyatlarına, məsələn, investordan asılı təsərrüfat cəmiyyətindən investora aktivin satışı aiddir. "Yuxarıdan aşağı" əməliyyatlarına, məsələn, asılı təsərrüfat cəmiyyətinə aktivin satışı aiddir. İntestorun asılı təsərrüfat cəmiyyətinin bu əməliyyatlardan əldə etdiyi mənfəət və zərərlərindəki payı ləğv edilir.

28. Asılı təsərrüfat cəmiyyətində investisiya qoyuluşu onun asılı təsərrüfat cəmiyyəti olduğu tarixdən etibarən iştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınır. Əldəetmənin ilkin dəyəri ilə asılı təsərrüfat cəmiyyətinin xalis müəyyən edilə bilən aktivlərinin xalis ədalətli dəyərinin investorun payı arasında hər hansı fərqi (müsbət və ya mənfi) uçotuna dair təlimatlar qudvil kimi nəzərdən keçirilir. Asılı təsərrüfat cəmiyyətinə aid olan qudvil investisiyanın balans dəyərində daxil edilir. Əldəetmədən sonra investorun asılı təsərrüfat cəmiyyətinin mənfəət və ya zərərlərindəki payına müvafiq düzəlişlər edilir (məsələn, əldəetmə tarixinə olan ədalətli dəyərlərə əsaslanmış amortizasiya oluna bilən aktivlərin amortizasiyasını uçota almaq üçün).

29. İştirak payı metodunun tətbiqi zamanı investor tərəfindən müvafiq asılı təsərrüfat cəmiyyətinin mövcud olan ən son maliyyə hesabatları istifadə olunur. İntestor ilə asılı təsərrüfat cəmiyyətinin hesabat tarixləri fərqli olduqda asılı təsərrüfat cəmiyyəti öz maliyyə hesabatlarını, bunun qeyri-mümkün olduğu hallar istisna olmaqla, investor tərəfindən istifadə edilməsi üçün investorun maliyyə hesabatlarının hazırlandığı eyni tarixə hazırlamalıdır.

30. 30-cu maddəyə uyğun olaraq iştirak payı metodunun tətbiqi zamanı istifadə olunan asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə hesabatları investorun maliyyə hesabatlarının hazırlandığı hesabat tarixindən fərqli tarixə hazırlandıqda həmin tarix ilə investorun maliyyə hesabatlarının hazırlandığı tarix arasında baş verən əhəmiyyətli əməliyyat və hadisələrin təsirləri üzrə düzəlişlər edilməlidir. Hər halda, asılı təsərrüfat cəmiyyətinin və investorun hesabat tarixləri arasındakı fərq üç aydan çox olmamalıdır. Hesabat dövrlərinin müddəti və hesabat tarixləri arasındakı istənilən fərqlər dövrdən dövrə eyni qalmalıdır.

31. İndiricinin maliyyə hesabatları analoji şərtlər daxilində oxşar əməliyyat və hadisələr üçün uçot siyasətinin vahid metodikasına əsasən hazırlanmalıdır.

32. Əgər asılı təsərrüfat cəmiyyəti analoji şərtlər daxilində oxşar əməliyyat və hadisələr üçün investorun tətbiq etdiyi uçot siyasətindən fərqli uçot siyasəti tətbiq edərsə, iştirak payı metodunun tətbiqi zamanı asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə hesabatları investor tərəfindən istifadə olunduqda asılı təsərrüfat cəmiyyətinin uçot siyasətinin investorun uçot siyasətinə uyğunlaşdırılması üçün ona düzəlişlər edilməlidir.

33. Asılı təsərrüfat cəmiyyətinin investordan fərqli tərəflərə məxsus olan və xalis aktivlər/kapital kimi təsnifləşdirilən dövr edən yığılan imtiyazlı səhmləri olduqda investor, dividendlərin bəyan edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq, bu səhmlərə aid dividendlər üzrə düzəliş etdikdən sonra mənfəət və ya zərərlərdəki payını hesablayır.

34. Asılı təsərrüfat cəmiyyətinə maraqlı investorun asılı təsərrüfat cəmiyyətində xalis investisiyasının hissəsini mahiyyətə formalaşdırıran hər hansı uzunmüddətli maraqlarla birgə iştirak payı metoduna uyğun olaraq asılı təsərrüfat cəmiyyətinə investisiyanın balans dəyəridir. Məsələn, nə planlaşdırılmış, nə də təxmin edilə bilən gələcəkdə baş verəcək nizamlaşdırma maddəsi mahiyyət etibarilə təşkilatın asılı təsərrüfat cəmiyyətində investisiyasının genişləndirilməsidir. Belə maddələrə imtiyazlı səhmlər və uzunmüddətli qəbul edilə bilən məbləğlər və kreditlər daxil edilə bilər, lakin debitor borcları, kreditor borcları və ya hər hansı uzun-müddətli qəbul edilə bilən məbləğlər (məsələn, təmin edilmiş kreditlər) daxil edilmir. İştirak payı metoduna əsasən investorun adi səhmlərə investisiya qoyuluşundan artıq məbləğdə tanınmış zərərlər vacibliyi (yəni ləğv olunma zamanı prioritetlər) üzrə əks qaydada investorun asılı təsərrüfat cəmiyyətindəki payının digər komponentlərinə tətbiq olunur.

35. İndiricinin iştirak payı sıfıra qədər azaldıldıqdan sonra əlavə zərərlər və öhdəlik yalnız investorun hüquqi və ya konstruktiv öhdəlikləri öz üzərinə götürdüyü və ya asılı təşkilatın adından ödənişlər etdiyi miqdarda müvafiq qaydada təmin olunur və tanınır. Əgər asılı təsərrüfat cəmiyyəti sonralar mənfəət əldə etdiyi haqqında bildirirsə, investor yalnız onun mənfəətdəki payı tanınmamış zərər payına bərabər olduqdan sonra həmin mənfəətlərdəki payının tanınmasını davam etdirir.

Qiymətdən düşmə zərərləri

36. İştirak payı metodunun tətbiqindən, o cümlədən asılı təşkilatının zərərlərinin hazırkı Standartın 35-ci maddəsinə uyğun olaraq tanınmasından sonra investor asılı təsərrüfat cəmiyyətinə özünün xalis investisiya qoyuluşu ilə əlaqədar hər hansı dəyərdən düşmədən yaranan zərərlərinin tanınmasının lazım olub-olmadığını müəyyən etmək üçün İctimai Sektor üçün 29 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tələblərini tətbiq etməlidir.

37. İntestor, həmçinin xalis investisiyanın bir hissəsini və qiymətdən düşmədən yaranan zərərlərin məbləğini təşkil etməyən onun asılı təsərrüfat cəmiyyətindəki payı ilə əlaqədar hər hansı dəyərdən düşmədən yaranan əlavə zərərlərinin tanınib-tanınmamasını müəyyən etmək üçün İctimai Sektor üçün 29 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tələblərini tətbiq etməlidir.

38. Əgər İctimai Sektor üçün 29 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında əks olunan tələblərin tətbiqi investisiyanın qiymətdən düşməsi ehtimalını göstərsə, o zaman təşkilat "Pul vəsaiti yaratmayan aktivlərin qiymətdən düşməsi" adlı İctimai Sektor üçün 21 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartını və "Pul vəsaiti yaradan aktivlərin qiymətdən düşməsi" adlı İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartını tətbiq edir. İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı təşkilatı pul vəsaitlərini yaradan investisiyanın istifadəsi dəyərinin müəyyən etməyə yönəldir. İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq təşkilat aşağıdakıları qiymətləndirir:

(a) investisiya obyektı tərəfindən yaradılacağı gözlənilən qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitləri axınının hazırkı dəyərinin öz payını, o cümlədən investisiya obyektinin əməliyyatlarından pul vəsaitlərinin axınıni və investisiyanın yekun xaricolması üzrə daxilolmalarını; və ya (b) dividendlərdən yaranması gözlənilən qiymətləndirilmiş gələcək pul vəsaitləri axınının hazırkı dəyəri və ya investisiyadan və onu yekun silinməsindən əldə ediləcək oxşar bölüşdürmələr.

Müvafiq ehtimallar çərçivəsində hər iki metod eyni nəticəni verir. İntestisiya üçün hər hansı yekun qiymətdən düşmədən yaranan zərər İctimai Sektor üçün 26 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq bölüşdürülür.

39. Asılı təsərrüfat cəmiyyəti davamlı istifadə hesabına təşkilatın digər aktivlərindən yaranan daxilolmalardan əhəmiyyətli dərəcədə müstəqil olan pul vəsaitlərinin daxilolmalarını yaratmadığı hallar istisna olmaqla, asılı təsərrüfat cəmiyyətində investisiyanın bərpa edilə bilən dəyəri hər asılı təşkilatı üzrə ayrıca qiymətləndirilir.

Fərdi maliyyə hesabatları

40. Asılı təşkilatına qoyulan investisiya investorun fərdi maliyyə hesabatlarında İctimai Sektor üçün 6 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının 58-64-cü maddələrinə uyğun olaraq uçota alınmalıdır.

41. Bu Standart ictimaiyyət üçün açıq olan fərdi maliyyə hesabatlarının hansı təşkilatlar tərəfindən hazırlanmalı olduğunu müəyyən etmir.

Məlumatın Açıqlanması

42. Aşağıdakı məlumatlar açıqlanmalıdır:

(a) dərc edilmiş birja qiyməti olan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyaların ədalətli dəyəri;

(b) asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə məlumatlarının icmalı, o cümlədən aktivlər, öhdəliklər, gəlirlər və mənfəət və ya zərərlərin məcmu məbləğləri;

(c) investor birbaşa və ya törəmə müəssisələri vasitəsilə dolayı olaraq investisiya obyektinin səsvermə hüququ verən və ya potensial səsvermə hüququ verən səhmlərinin 20 faizdən az faizinə malik olduqda, lakin əhəmiyyətli təsirə sahib olduğu nəticəsinə gəldikdə, investorun əhəmiyyətli təsirə sahib olmaması fərziyyəsinin pozulması səbəbləri;

(d) investor birbaşa və ya törəmə müəssisələri vasitəsilə dolayı olaraq investisiya obyektinin səsvermə hüququ verən və ya potensial səsvermə hüququ verən səhmlərinin 20 faizinə və ya bundan çox faizə malik olduqda, lakin əhəmiyyətli təsirə sahib olmadığı nəticəsinə gəldikdə investorun əhəmiyyətli təsirə sahib olması fərziyyəsinin pozulması səbəbləri;

(e) asılı təsərrüfat cəmiyyətinin maliyyə hesabatlarının tərtib olunduğu hesabat tarixi və həmin maliyyə hesabatları iştirak payı metodunun tətbiqi zamanı istifadə olunduqda və investorun hesabat tarixi və ya hesabat dövründən fərqli olan hesabat tarixi və ya hesabat dövrü üçün tərtib olunduqda fərqli hesabat tarixi və ya hesabat dövrünün istifadə olunmasının səbəbləri;

(f) asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin nağd dividendlər ya da borc və ya avansların ödənişi şəklində vəsaitləri investora köçürmək qabiliyyəti üzərində hər hansı əhəmiyyətli məhdudiyətlərin(məsələn, borc müqavilələri və ya normativ tələblər nəticəsində yaranan) xüsusiyyəti və həddi;

g) investor asılı təsərrüfat cəmiyyətində təşkilatın zərərlərindəki payının tanınmasını dayandırdıqda asılı təsərrüfat cəmiyyətinin həm dövr üzrə, həm də məcmu zərərlərinin tanınmamış payı;

(h) asılı təsərrüfat cəmiyyətinin bu Standartın 19-cu maddəsinə uyğun olaraq iştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınmadığı faktı; və

(i) cəmi aktivlərin, cəmi öhdəliklərin, gəlirlərin və mənfəət və ya zərərlərin məbləğləri daxil olmaqla, istər fərdi, istərsə də qrup şəklində iştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınmayan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin maliyyə məlumatlarının icmalı.

43. İştirak payı metodunun tətbiqi ilə uçota alınan asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinə investisiyalar uzunmüddətli aktivlər kimi təsnifləşdirilməlidir. İnvestorun belə asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin mənfəət və ya zərərlərindəki payı və həmin investisiyaların balans dəyəri ayrıca açıqlanmalıdır. İnvestorun belə asılı təsərrüfat cəmiyyətlərinin hər hansı dayandırılmış fəaliyyətlərindəki payı həmçinin ayrıca açıqlanmalıdır.

44. İnvestorun asılı təsərrüfat cəmiyyətinin xalis aktivlərində/kapitalında birbaşa olaraq tanınan dəyişikliklərdəki payı investor tərəfindən birbaşa olaraq xalis aktivlərdə/kapitalda tanınmalı və İctimai Sektor üçün 1 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında tələb olunduğu kimi xalis aktivlərdə/kapitalda dəyişikliklər haqqında hesabatda açıqlanmalıdır

45. "Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər" adlı İctimai Sektor üçün 19 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq investor aşağıdakı məlumatları açıqlamalıdır:

- (a) digər investorlarla birgə daşdığı asılı təsərrüfat cəmiyyətinin şərti öhdəliklərindəki payını; və
- (b) investorun asılı təsərrüfat cəmiyyətinin bütün öhdəliklərini və ya onların bir hissəsini müstəqil olaraq daşması nəticəsində yaranan şərti öhdəlikləri.

Qüvvəyə Minmə Tarixi

46. Təşkilat bu Standartı 1 Yanvar 2008-ci il tarixindən başlayan və ya bu tarixdən sonrakı dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatları üçün tətbiq etməlidir. Əvvəlki tətbiqetmə təşviq edilir. Əgər təşkilat bu Standartı 1 Yanvar 2008-ci il tarixindən əvvəl başlayan dövr üzrə tətbiq edirsə, bu halda təşkilat bu faktı açıqlamalıdır.

47A. 1-ci maddəyə 2010-cu ili Yanvar ayında buraxılan İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına Düzəlişlər tərəfində düzəlişlər edilib. Təşkilat bu düzəlişi 1 Yanvar 2011-ci il tarixindən başlayan və ya bu tarixdən sonrakı illik maliyyə hesabatları üzrə tətbiq etməlidir. Əgər təşkilat düzəlişi 1 Yanvar 2011-ci il tarixindən əvvəl başlayan dövr üzrə tətbiq edirsə, təşkilat bu faktı açıqlamalıdır və bu erkən dövr üzrə "Maliyyə alətləri:Təqdimat" adlı İctimai Sektor üçün 28№li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının 3-cü maddəsini, İctimai Sektor üçün 8№li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının 1-ci maddəsini və "Maliyyə alətləri: Məlumatın açıqlanması" adlı İctimai Sektor üçün 30№li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının 3-cü maddəsini tətbiq etməlidir. Təşkilata düzəlişləri prospektiv qaydada tətbiq etmək məsləhət görülür.

47. agar taʼkilat bu qiliwaya minma tarixindan sonrak1 maliyya hesabatlllg1 maqsadlari Uzra ictimai Sektor U Un Beynalxalq MUhasibat U otu Standart1 tarafindan mliayyan olunmuʃ mlihasibat u otunun hesablama metodunu qabul edarsa, bu Standart qabuletma tarixini va ya sonrak1 dbvrlari ahata edan taʼkilatln illik maliyya hesabatlanna tatbiq edilir.